Unele inovaţii ale limbii române contemporane şi ediţia a II-a a DOOM-ului

IOANA VINTILĂ-RĂDULESCU
Institutul de Lingvistică
„Iorgu Iordan – Al. Rosetti", Bucureşti

0. De la desfăşurarea colocviului ale cărui comunicări formează prezentul volum şi până la predarea pentru tipar a acestora, ediţia a II-a a DOOM-ului (DOOM^2)[i], elaborată de Cristiana Aranghelovici, Jana Balacciu Matei, Mioara Popescu, Marina Rădulescu şi Ioana Vintilă-Rădulescu (redactor responsabil), la unele probleme ale căreia m-am referit în intervenţia mea la colocviu, a fost terminată. Ea a primit avizul referentelor Monica Busuioc, Gabriela Pană Dindelegan şi Rodica Zafiu, precum şi al consiliului ştiinţific al institutului, şi este posibil să apară înainte de volumul de faţă.

În aceste condiţii, mi s-a părut potrivit să adaptez la noua situaţie textul intervenţiei mele la colocviu, insistând acum asupra unor opţiuni ale DOOM^2 prin raportare la anumite inovaţii ale limbii române contemporane.

Mi-am propus să fac acest lucru prin prisma sugestiilor oferite de un articol recent al lui Theodor Hristea (Hristea (2002)), deoarece mi s-a părut interesant să confrunt ideile şi sugestiile sale teoretice şi exemplele date cu poziţia pe care, în mod independent, s-au situat autoarele DOOM^2 şi, respectiv, cu soluţiile concrete pe care acestea, pe baza unei analize detaliate a fiecărui caz în parte, le-au adoptat chiar în unele dintre situaţiile discutate de autor sau în altele asemănătoare.

Trebuie spus de la început că am constatat cu deosebită satisfacţie că ne-am situat, atât în principiu, cât şi în majoritatea situaţiilor concrete, pe aceeaşi poziţie cu Th. Hristea, ale cărui contribuţii anterioare în domeniul cultivării limbii române ne-au fost de mare folos în elaborarea DOOM^2, şi că ne-a bucurat faptul că observarea, o dată în plus, a acestei comunităţi de vederi ne-a confirmat, în chip fericit, în majoritatea cazurilor, opţiunile.

1.0. Contribuţia lui Th. Hristea este consacrată, aşa cum îi arată şi titlul, unui anumit tip de **inovaţii** din limba română **contemporană.**

Sub aspect **cronologic,** aşa cum se deduce din diverse pasaje ale articolului, autorul are în vedere mai ales perioada de după 1989, dar câteva dintre faptele discutate sunt atestate de mai multe decenii. Cum este vorba de un articol de **cultivare** a limbii şi nu de un studiu de **istorie** a limbii, nu se pune acolo problema dacă fenomenele examinate sunt **inovaţii absolute** sau se caracterizează, uneori, prin **coincidenţa** cu fapte **mai vechi** sau prin **revenirea** la asemenea fapte, ca în cazul ce va fi discutat sub **2.1.2.**

Considerarea unor fapte de limbă drept „inovaţii" are drept termen de raportare, în articolul citat, **normele limbii literare**. Acestea sunt „**prescriptive"** (cuvânt care ar trebui introdus în DEX şi în DOOM), cum le numeşte Th. Hristea, deoarece „prescriu", adică recomandă expres un anumit mod de exprimare, care trebuie respectat. Ele sunt considerate de autor – care nu se preocupă aici de procesul istoric de selecţie operat asupra diferitelor variante oferite de uz pentru unul şi acelaşi cuvânt şi pentru formele lui, prin care s-au constituit aceste norme – ca fiind **prestabilite.** Această caracterizare este îndreptăţită dacă privim normele retroactiv, din perspectiva actualităţii, în sensul că ele

BDD-V3898 © 2003 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:13 UTC)

precedă „inovațiile”, care, chiar dacă nu sunt întotdeauna în mod absolut posterioare normelor, sunt definite ca **abateri** de la acestea sau ca **încălcări** ale lor.

Normele limbii literare sunt **materializate** în **principalele lucrări normative**, necitate de Th. Hristea, dar bine cunoscute cititorilor cărora li se adresează articolul. Cele mai importante sunt, desigur, cele publicate sub egida „celui mai înalt for cultural-ştiinţific al ţării, care este Academia Română” (Hristea (2002), 201), şi în primul rând DOOM, ale cărui norme sunt încă în vigoare – până la apariția DOOM^2. Prin obiectul său, aşa cum îi arată şi titlul, DOOM fixează regulile **ortografice, ortoepice** şi **morfologice** ale limbii române. Fiind un **dicționar**, el priveşte, bineînțeles, şi aspecte **lexicale,** ținând inclusiv de **formarea cuvintelor.**

În funcție de respectarea sau nerespectarea normelor codificate prin lucrările normative se definesc **corectitudinea** sau **incorectitudinea** lingvistică. Aprecierea corectitudinii este însă **relativă,** după cum se va vedea în legătură cu inovațiile care vor fi discutate sub **2.1.1.**

Nu puteau intra în problematica articolului citat chestiunile, foarte numeroase, complexe şi mult discutate, privind definirea limbii literare, modul în care se elaborează norma codificată şi legitimitatea acesteia, raportul general dintre corectitudine şi greşeală[ii], precum şi dintre normă şi uz ş.a.

În ce priveşte ultima problemă, autoarele DOOM^2 au considerat că este îndreptățit să se extrapoleze, în mare parte, la toate subsistemele limbii, afirmația Mioarei Avram potrivit căreia pronunțarea **literară** sau **exemplar**ă a limbii române „este materializată în pronunțarea generației **medii** de **intelectuali** din **Bucureşti**” (Avram (2001b), 402, subl. I. V.-R.). Astfel, se poate considera că **exprimarea** literară sau exemplară, în general, este materializată în vorbirea şi scrisul generației medii de intelectuali în primul rând din Bucureşti – capitala dând pretutindeni tonul, inclusiv în materie de limbă (cu excepția acelor particularități regionale muntenești respinse de limba literară)[iii]. Pentru fi acceptate şi respectate, normele trebuie să se bucure, în principiu, de **consensul** comunității lingvistice respective sau cel puțin al părții celei mai instruite a acesteia.

Dar norma nu este ceva mai presus de oameni, care „admite” sau „nu admite” anumite fapte de limbă, ca o forță aproape mistică, aşa cum sugerează unele lucrări normative. Ea este elaborată de anumiți lingvişti, cu calitățile şi limitele lor, şi ratificată de un organism oficial, care, în cele mai multe țări, este instituția academică. Parafrazându-l pe Th. Hristea (care se referea la componentele culturii lingvistice a vorbitorilor în general), se poate spune că, în elaborarea lucrărilor normative, autorii lor – cărora le revine o imensă responsabilitate – trebuie să se bazeze pe profunde cunoştințe de limba română (inclusiv de etimologie, de istorie a limbii, de stilistică funcțională şi de sociolingvistică), pe informații privitoare la alte limbi (moderne şi clasice), precum şi pe principii de lingvistică generală.

Adaug faptul, bine cunoscut, că un rol deloc neglijabil în acest proces joacă şi factorul **subiectiv,** şi anume „**simțul lingvistic”** al autorilor, care poate şi trebuie să fie însă ajutat de constatări **obiective,** care pot fi oferite de statistici bazate pe anchete efectuate judicios cu privire la formele folosite efectiv de vorbitorii de limbă literară[iv].

Trebuie să recunoaştem însă că lucrările normative pot include şi unele recomandări **mai puțin adecvate**, de-a dreptul nepotrivite sau, uneori, chiar greşite. Astfel, există situații în care DOOM, de pildă, recomandă forme pe care nici măcar lingviştii nu le folosesc sau chiar nu le-au auzit sau citit niciodată în limba literară modernă, nici la cei

BDD-V3898 © 2003 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:13 UTC)

mai buni scriitori, şi care se întâlnesc numai în lucrări de istorie a limbii sau de dialectologie. În astfel de cazuri, dacă cineva sau ceva nu le atrage în mod special atenţia, vorbitorii (inclusiv lingvişti) nici nu ar fi avut ideea să caute în dicţionare cuvintele respective, spre a se verifica, fiind siguri că formele pe care le folosesc sunt singurele „corecte". Numai consultând eventual DOOM-ul descoperi astfel, absolut din întâmplare, care sunt recomandările „normei" în asemenea cazuri, precum şi faptul că formele cu privire la care erai sigur să sunt „corecte" nici nu figurează în acest dicţionar. Asemenea norme prescriptive, reprezentând, cel mai adesea, **arhaisme** sau **regionalisme,** sunt, ele, **abateri** de la uzul general al majorităţii vorbitorilor, inclusiv al celor mai instruiţi, şi deci **greşeli** ale lucrărilor normative, adică ale autorilor lor, şi nu ale vorbitorilor.

De exemplu, unul dintre cuvintele citate de Th. Hristea ca fiind folosit greşit de anumiţi vorbitori sub forma *cremvişi* apare în DOOM sub o altă formă, singularul ***crenvurşt.*** Şi aceasta este însă incorectă, dar din alt punct de vedere, reprezentând fie o variantă incultă, fie, în cel mai bun caz, una hipercorectă, pentru că grupul *st* nu se pronunţă în germana literară, în componentul *-wurst* al etimonului acestui cuvânt românesc, [şt] (aşa cum se pronunţă într-adevăr în alte poziţii), ci [st]. În DOOM[2] am optat ca formă-tip pentru pluralul (considerând cuvântul un *plurale tantum,* deoarece produsul desemnat nu se prezintă în mod normal cu bucata, ci ca un şir sau cel puţin o pereche) *crenvurşti*, în care *ş* este justificat prin influenţa desinenţei româneşti de plural *-i*[v].

În opinia lui Th. Hristea, care este şi a autoarelor DOOM[2], „acţiunea de cultivare ştiinţifică a limbii naţionale nu trebuie să aibă nimic în comun nici **cu imuabilitatea anumitor norme gramaticale**, nici cu **neaoşismul,** nici cu **neologismomania** [...] şi nici cu **fanatismul unor purişti întârziaţi,** care resping orice inovaţie lingvistică sub pretext că ei apără frumuseţea şi puritatea limbii strămoşeşti. Este în afară de orice discuţie că **limba trebuie lăsată să evolueze"**; „nici vorbă nu poate fi despre o încercare de a ţine în loc evoluţia firească a limbii", aceasta trebuind „să se dezvolte (adică să se schimbe)" (Hristea (2002), 190; subl. Th. H.).

În ce măsură, cum şi când anume normele codificate trebuie puse în acord cu această evoluţie firească şi inevitabilă a limbii este o altă chestiune, deosebit de delicată. Problema, pentru „legiuitorul" în materie, este de evalua corect şi fără părtinire lucrurile şi de a găsi doritul şi justul echilibru între cele două tendinţe contrarii – aceea de a asigura o anumită stabilitate a normelor codificate (care sunt, prin definiţie, mai conservatoare) şi aceea de a avea curajul de a renunţa la recomandările care nu mai au acoperire în practica limbii şi de a sincroniza, în anumite limite, normele codificate cu acele evoluţii care se dovedesc **acceptabile** şi **acceptate** de segmentul cel mai instruit al comunităţii lingvistice.

1.1. Deşi cuvântul *inovaţie* are, în vorbirea obişnuită, o conotaţie mai curând favorabilă, în contribuţia citată, Th. Hristea împarte inovaţiile lingvistice (în sensul precizat sub **1.0.**) în **negative** şi **pozitive** şi prezintă unele criterii pentru evaluarea lor în aceşti termeni calitativi.

1.1.1. Deoarece numai inovaţiile care pot fi considerate, în ultimă instanţă, în opinia lui Th. Hristea, **pozitive** sunt definite explicit de autor în termeni lingvistici propriu-zişi, începem, spre deosebire de autor, cu prezentarea acestora.

Sunt considerate astfel acele „încălcări ale normelor prestabilite" prin care, însă, „**se înlătură anumite deficienţe ale sistemului lingvistic, constând în iregularităţi, lacune**

BDD-V3898 © 2003 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:13 UTC)

sau omonimii intolerabile" [subl. I. V.-R.] – pe care „norma" le consfinţise totuşi. Aceste abateri de la norma codificată au deci, „măcar în parte, o justificare pe care o putem numi **structurală".** Cauza lor se află, prin urmare, „în însuşi sistemul limbii", deoarece acesta „**nu este desăvârşit**" (Hristea (2002), 189, subl. Th. H.).

Th. Hristea consideră că asemenea inovaţii sunt **normale.** Exemplele pe care le dă privesc aspecte **gramaticale –** desigur, deoarece gramatica este un compartiment al limbii în care caracterul sistematic şi presiunea sistemului sunt mai puternice. Din ele rezultă că mecanismul prin care se produc asemenea inovaţii este mai ales **analogia.** Este de altfel un loc comun, care nici nu mai este amintit de autor, faptul că multe din formele considerate astăzi corecte au fost la origine „greşeli", iar o bună parte dintre acestea se explică prin acţiunea analogiei.

Inovaţiile pozitive „contribuie la **uniformizarea, sistematizarea** şi **simplificarea** sistemului" (Hristea (2002), 190, subl. Th. H.). În virtutea acestui fapt, asemenea inovaţii „au şanse de generalizare" (Hristea (2002), 202), ceea ce trebuie înţeles în sensul că ele au şanse de a fi **adoptate** şi de către vorbitorii **instruiţi** şi, ca urmare, de a fi **acceptate,** în cele din urmă, în **norma** limbii literare, inclusiv în forma ei codificată.

Normele codificate întârzie însă uneori nepermis de mult să „ratifice" inovaţiile pozitive, decalajul dintre generalizarea acestora în exprimarea inclusiv a oamenilor instruiţi şi încetarea condamnării lor ca greşeli fiind uneori excesiv de mare.

Pe de altă parte, caracterul pozitiv al unei inovaţii nu mi se pare o condiţie suficientă pentru adoptarea ei ca normă, pentru aceasta fiind necesară, pe lângă această latură **obiectivă,** şi satisfacerea factorului **subiectiv,** constând în acceptarea ei de către partea cea mai instruită a comunităţii lingvistice respective.

1.1.2. În ce priveşte inovaţiile numite de Th. Hristea **negative –** care constituie obiectul principal al articolului său –, deducem, prin contrast cu cele pozitive, că, în termeni lingvistici, ele sunt abateri de la normă **lipsite de justificare structurală.** Ele **nu-şi au** deci **originea în imperfecţiuni ale sistemului lingvistic** şi **nu duc la înlăturarea unor astfel de imperfecţiuni.** Inovaţiile negative neducând, deci, la îmbunătăţirea sistemului, ci, dimpotrivă, la **degradarea** lui, în cazul multora dintre ele „nu mai putem vorbi de „evoluţie", ci de o adevărată **involuţie lingvistică**" (Hristea (2002), 187, subl. Th. H.).

Autorul exemplifică inovaţiile negative prin fapte de limbă din domeniul fonetic şi mai ales lexical (inclusiv al formării cuvintelor) şi stilistic, şi mai puţin din cel gramatical: pronunţări (inclusiv accentuări) greşite ale unor neologisme şi ale unor nume proprii româneşti şi străine; „familiarisme", „argotisme" şi „vulgarisme" (cuvinte şi expresii) folosite într-un context nepotrivit; cuvinte pur şi simplu stâlcite; formarea greşită sau folosirea improprie a unor derivate; confuzii paronimice; structuri pleonastice; utilizarea deformată sau improprie a unor „frazeologisme" străine, inclusiv latineşti ş.a.

Th. Hristea se opreşte şi asupra aspectelor **extralingvistice,** şi anume asupra **cauzelor** inovaţiilor negative – care se situează în afara sistemului limbii. El consideră că principala **cauză** a acestora este insuficienta *educaţie* sau *cultură lingvistică* „a celor mai mulţi vorbitori (inclusiv a celor cu studii superioare)" (Hristea (2002), 186) – parte a culturii generale.

Mi-aş permite să adaug că unele inovaţii negative se datoresc pur şi simplu insuficientei culturi **generale,** nu numai a celei lingvistice: astfel, în cazul unor exemple date de Th. Hristea, deosebirile dintre unele paronime (cum ar fi cele citate sub **2.2.1.**),

BDD-V3898 © 2003 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:13 UTC)

precum şi sensurile unor cuvinte ca ***procent, sangvin, solar*** etc. (a căror cunoaştere ar permite evitarea folosirii lor în construcţii pleonastice) se învaţă în şcoală nu atât la orele de limba română, cât la cele consacrate altor discipline[vi].

Detalierea componentelor culturii lingvistice, făcută de Th. Hristea, constituie un „program" maximal şi ideal, care, în mod realist, nu poate fi totuşi pus ca o cerinţă în faţa nespecialiştilor. Aşa cum arată şi autorul, „cultura lingvistică [astfel înţeleasă, n.n. I. V.-R.] va rămâne întotdeauna apanajul unui cerc restrâns de intelectuali" (poate chiar numai de lingvişti). Ceea ce se poate şi chiar trebuie să se pretindă însă în orice caz tuturor vorbitorilor este „cunoaşterea normelor de exprimare corectă sau literară, începând cu cele **ortografice** sau **ortoepice** şi terminând cu cele **gramaticale** sau **lexicale",** cărora „trebuie să li se adauge şi unele **norme sociolingvistice**" (Hristea (2002), 186, subl. Th. H.). Cei care încalcă normele limbii literare păcătuiesc nu numai prin necunoaştere, ci şi prin faptul că nici nu-şi pun probleme şi nu au dubii şi, ca urmare, nu consultă lucrările normative, pentru a verifica forma, sensul sau utilizarea corectă, din alte puncte de vedere, a unor cuvinte.

Autorul constată că de la normele exprimării literare se abat (într-o măsură mai mică sau mai mare) chiar persoane instruite şi cu o foarte mare influenţă potenţială asupra publicului şi, de fapt, „imensa majoritate a vorbitorilor" (Hristea (2002), 186), astfel încât „şanse" – sau, mai curând, riscuri – de generalizare, mai ales în vorbire, dar uneori şi în scris, prezintă, din păcate, din cauze de felul celor care le-au produs, multe din inovaţiile negative.

Dacă aceasta este într-adevăr situaţia, se pune problema de principiu care poate şi trebuie să fie raportul dintre limba **reală,** folosită de „imensa majoritate a vorbitorilor", şi norma literară – care nu poate, totuşi, să reflecte exclusiv exprimarea unui „cerc restrâns de intelectuali" –, precum şi care sunt limitele dreptului de a condamna, în numele unei... *linguistic corectness* care ar putea risca să fie exagerat de rigidă, uzul propriei limbi de către „imensa majoritate a vorbitorilor" ei!

1.1.3. Pe lângă cele două categorii extreme stabilite de Th. Hristea, cred că există şi inovaţii „**bivalente",** în sensul că, dintr-un anumit punct de vedere, pot fi considerate **negative**, iar din altul – **pozitive**, în funcţie de aspectele sistemului la care sunt raportate şi de consecinţele lor, fără ca între acestea să se poată stabili totdeauna o ierarhie şi un bilanţ.

Mi se pare că acesta este cazul, de pildă – dintre abaterile citate de Th. Hristea –, al unei exprimări ca ***doişpe milioane,*** pe care autorul o incriminează pe drept cuvânt, atât pentru „forma trunchiată **doişpe**", cât şi pentru faptul că „în combinaţie cu **milioane** [sau orice substantiv feminin sau neutru, n.n. I. V.-R.] constituie şi un flagrant dezacord" (Hristea (2002), 191, subl. Th. H.) – şi anume în gen.

Adaug că, chiar şi în cazul formei netrunchiate, *doisprezece**,*** combinaţia acesteia cu un substantiv feminin sau neutru, cum se aude tot mai frecvent în ultima vreme (din fericire nu se şi scrie – aceasta însă şi deoarece în asemenea cazuri în scris se foloseşte mai mult redarea prin cifre), este percepută ca foarte supărătoare din cauza dezacordului menţionat. Această formă afectează şi paralelismul existent cu numeralul cardinal de la baza compusului, masculinul *doi* – care nu a ajuns (încă!) să se substituie femininului *două*, supravieţuind alături de cealaltă pereche cu diferenţiere în gen, *un, una/o;* face excepţie indicarea datei, pentru care *(pe/la) doi mai* a înlocuit, de pildă, în general, mai vechiul *două mai*, fenomen discutat pe larg de Mioara Avram (Avram (1997), 150-151).

BDD-V3898 © 2003 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:13 UTC)

Folosirea unei formei unice *doisprezece/doişpe* a pornit, poate, tot de la exprimarea datei, precum şi de la indicarea eliptică a orei*: la doisprezece „*la ora douăsprezece" – neadmisă, pe drept cuvânt, de Mioara Avram (Avram (1997), 149). Nefolosirea formei de feminin s-ar putea explica, eventual, şi ca efect al preocupării de a se evita posibila confuzie cu *nouăsprezece* – mai ales în convorbirile telefonice. Inovaţia s-a extins şi la numeralul ordinal corespunzător, şi în locul lui *a do**uă**sprezecea* folosindu-se destul de frecvent, din păcate, *(a) do**i**sprezecea/do**i**şpea,* de exemplu în *clasa (a) do**i**sprezecea/do**i**şpea.*

Lucrul cel mai supărător în aceste exemple mi se pare dezacordul în gen, în acest caz fiind aproape mai curând acceptabilă forma trunchiată de feminin *douăşpe*, aşa cum a devenit de fapt, în limba vorbită, partea a doua a tuturor compuselor din serie, de la *unşpe* la *nouăşpe.* Menţionez că în Lombard, Gâdei ((1981), II 69) – care nu este însă o lucrare normativă, ci una descriptivă –, formele din seriile *doişpe, douăşpe* şi *doişpelea, douăşpea* sunt înregistrate ca un tip flexionar separat de *doisprezece, doisprezecelea,* iar *unşpe, treişpe, paişpe, cinşpe, şaişpe, şapteşpe, op(tî)şpe* şi *nouăşpe* apar, după formele literare corespunzătoare, ca variante, fără nici o precizare privind uzul lor (în timp ce Mioara Avram atrage atenţia asupra faptului că ele „caracterizează vorbirea neglijentă"). De altfel, întreaga situaţie a numeralelor din această serie este confuză şi contradictorie: după aceeaşi autoare, variantele ***cin**sprezece* şi ***op**sprezece/opt**â**sprezece* [?!] sunt „permise şi curente în pronunţare", dar „nu se se admit în scris decât pentru efecte stilistice", ca şi [cinzeci], [cinsute] şi [obzeci], [opsute]. În schimb formele literare, atât în codul oral, cât şi în cel scris, sunt *pa**i**sprezece* şi *şa**i**sprezece,* cu toate că şi acestea sunt „alterate" (probabil după modelul lui *do**i**sprezece* şi *trei**i**sprezece*), în timp ce variantele originare *pa**tru**spezece* şi *şa**se**sprezece* sunt simţite ca „pedante" şi numai „tolerate", cel mult în comunicarea telefonică. În acelaşi timp, despre variantele contrase de tipul [douăzeşunu]/[douăşunu], [treizeşunu], [treijdoi] se spune numai că ele „caracterizează vorbirea rapidă" (Avram (1997), 131/132).

Dintr-un alt punct de vedere însă, o inovaţie de felul celei discutate ar putea fi, eventual, evaluată ca „pozitivă" în sensul de sub **1.1.1.,** deoarece i se poate găsi o justificare „structurală", toate celelalte numerale cardinale cuprinse între *unsprezece* şi *nouăsprezece* având câte o singură formă pentru ambele genuri, inclusiv primul (în ciuda faptului că numeralul simplu corespunzător, *un(u),* este variabil în gen, ca şi *doi*).

Faptul că ar putea fi considerate (şi) pozitive prin raportare la sistemul limbii nu înseamnă însă că asemenea inovaţii sunt pozitive şi prin raportare la normele limbii literare. În asemenea situaţii, decisivă mi se pare **percepţia** asupra inovaţiei în cauză a majorităţii vorbitorilor instruiţi, care, în cazul citat, o „simt", în general, cel puţin deocamdată, ca pe o greşeală intolerabilă. Din păcate, ea nu prea mai lasă loc speranţei că va putea fi dezrădăcinată, întrucât a fost preluată până şi de unii profesori, inclusiv de limba română, din învăţământul preuniversitar.

Pentru un alt exemplu de inovaţie „bivalentă" v. **2.1.3.**

1.1.4. Cred, de asemenea, că unele inovaţii lingvistice nu pot fi evaluate în termenii opuşi de negative, respectiv pozitive, fiind relativ... „**neutre"** din punct de vedere calitativ, în sensul că există pur şi simplu şi s-au impus şi în uzul literar, indiferent de faptul că au reprezentat iniţial abateri şi că se pot explica prin „accidente" – şi nu prin „presiunea sistemului" şi prin mecanisme de perfecţionare spontană a acestuia, dar nici prin lipsa de cultură, inclusiv lingvistică, a vorbitorilor.

BDD-V3898 © 2003 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:13 UTC)

În categoria inovațiilor „neutre” am putea încadra forma, rezultată prin metateză, a numelui de prăjitură care s-a impus de mult în limbă aproape exclusiv ca ***prico****migdală,* în timp ce DOOM recomandă încă, drept formă preferată, ***picro****migdală.* Imensa majoritate a vorbitorilor, oricât de instruiți, cu excepția anumitor lingviști, nici nu bănuiesc, dacă nu dau întâmplător de această formă în dicționare, că norma recomandă în primul rând forma *picromigdală*. Aceasta este lipsită de suport în limba română, deoarece vorbitorii nu fac, pe drept cuvânt, legătura între prăjitura în cauză şi **substanțele chimice** *acid picric* şi compuşii acestuia, *picrați,* evocați de Mioara Avram (Avram (2001, 70), şi nici cu etimonul grecesc **pikramígdalon** „migdală amară” (cu care, după cum se vede, oricum nu se identifică). De altfel (ca de multe ori), singurele exemple prin care este ilustrat în DLR cuvântul titlu *picromigdală*, şi care provin din operele unor scriitori de talia unor Delavrancea şi Camil Petrescu, au forma... *pricomigdală!*

În cazul inovațiilor „neutre”, ca şi în cazul celor pozitive, cred că nu se justifică o atitudine purist-pedantă şi conservatoare ori chiar retrogradă, de „încremenire în proiect” şi de menținere, cu o perseverență demnă de o cauză mai bună, a unor recomandări de mult depăşite, chiar dacă au un suport în istoria limbii, respectiv în etimologie – aceasta cu atât mai mult când este vorba de norme punctuale, care privesc de cele mai multe ori un singur cuvânt, izolat şi neîncadrat într-o serie.

De aceea, DOOM^2 a optat în cazul discutat exclusiv pentru forma *pricomigdală*.

2.0. A doua ediție, integral revizuită şi substanțial îmbogățită, a DOOM-ului – elaborată, ca şi cea dintâi, la Institutul de Lingvistică din Bucureşti al Academiei Române, din însărcinarea şi sub egida acesteia – este prima lucrare prin care se realizează prevederea recentei *Legi a Academiei* care conferă instituției academice, printre atribuțiile sale principale, şi pe aceea de a se îngriji de cultivarea limbii române şi de a stabili regulile ortografice **obligatorii** (*Legea Academiei,* art. 8, alin. 1, pct. b).

Cerința conducerii Academiei față de noua ediție a fost aceea, mai mult sau mai puțin formală, de a se aplica la întregul inventar de cuvinte al DOOM-ului şi în toate consecințele ei hotărârea privind reintroducerea în scrierea limbii române, alături de *î,* a lui *â* în interiorul cuvintelor (cu excepția unor derivate şi compuse analizabile), precum şi a formelor *sunt, suntem, sunteți* în locul lui *sînt, sîntem, sînteți* (*Hotărârea Academiei* (1993))[vii].

Pe lângă aceasta, autoarele, în acord cu consiliul ştiințific al institutului, şi-au propus ca, în limitele timpului foarte scurt acordat de conducerea Academiei pentru elaborarea DOOM^2, să pună, în linii mari, în concordanță norma academică cu evoluția limbii române care s-a produs mai ales după apariția DOOM-ului, urmând ca acele aspecte care necesită studii mai aprofundate să fie rezolvate într-o a treia ediție, cu adevărat nouă, a acestuia.

2.1. Cel puțin o parte din modificările propuse în DOOM^2 față de „normele literare prestabilite” prin ediția precedentă se pot încadra în categoria unor inovații lingvistice **pozitive,** în sensul în care a fost vorba sub **1.1.1.** Mai mult – „gând la gând cu bucurie”!–, constatăm cu satisfacție că, printr-o fericită, dar poate nu cu totul întâmplătoare coincidență, unele din amendamentele aduse de noi se identifică, adesea până la detaliu, cu propuneri concrete ale lui Th. Hristea. În cazul inovațiilor pozitive pe care le semnala şi pe care le vom detalia în cele ce urmează, acesta prevedea că, „indiferent dacă ne convine sau nu, va veni o vreme când va trebui să renunțăm la cele trei norme citate **şi la**

BDD-V3898 © 2003 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:13 UTC)

altele [subl. I. V.-R.], întrucât ele sunt depăşite de realitatea lingvistică actuală, iar încercarea de a le găsi un suport în istoria limbii sau în etimologie este, în cazul de faţă, lipsită de sens" (Hristea (2002), 190). Exprimarea acestei poziţii este cu atât mai preţioasă cu cât vine de la un neobosit militant pentru cultivarea limbii române.

Deşi neinfluenţate de această părere a lui Th. Hristea, devenită publică ulterior, autoarele DOOM[2] au considerat că această vreme a venit – aşa cum de fapt permiteau să se înţeleagă şi cuvintele sale – şi, după o analiză aprofundată a situaţiei lor, pe care o voi prezenta în cele ce urmează, au adoptat ca normă „inovaţiile" în discuţie.

2.1.1. Un exemplu de „omonimie insuportabilă" pentru vorbitori (care poate fi considerată de asemenea o „lacună", în sensul de absenţă a unei forme de plural distincte de cea de singular) pe care îl dă Th. Hristea în articolul citat este identitatea dintre singularul şi pluralul substantivului care apare în DOOM sub forma unică ***foarfece*** (unde este considerat de genul neutru).

Nesuportând identitatea dintre cele două numere, arată autorul, vorbitorii au refăcut, prin analogie [cu alte substantive asemănătoare formal, de exemplu *petic, petice* şi, respectiv, *băltoacă, băltoace,* n.n. I. V.-R.], două noi forme de singular, *foarfec* şi *foarfecă* – considerate de Mioara Avram ca având „proveniență regională" (Avram (2001a), 125) şi înregistrate în DEX[2] ca variante (*foarfecă* având acolo pluralul *foarfeci*). În paralel au apărut şi diminutivele *forfecuț*[viii] (neinclus în DOOM şi în DEX[2], fiind destul de rar) şi *forfecuță* (admis în DOOM şi în DEX[2] şi care este şi numele unei păsări).

Despre acestea (înţelegem că despre toate), autorul arată că „nu ne putem permite să spunem că sunt incorecte" (Hristea (2002), 190).

Examinând diverse surse lexicografice, constatăm că în DA (în volumul *F-I,* apărut în 1934), cuvântul titlu era *foarfeci,* considerat de genul feminin şi de obicei *plurale tantum*, pentru care ideea de singular se exprimă, ca şi în cazul altor substantive de acest fel, prin sintagma *o pereche de foarfeci*. Alături de *foarfeci* este înregistrată şi varianta, de genul masculin, singular *foarfece,* cu pluralul, distinct, *foarfeci.* Din pluralul *foarfeci,* se spune în DA, s-au construit pe alocuri noile singulare, unul de genul feminin *foarfecă* şi altul de genul neutru, *foarfec*, (considerat în DA mai rar şi rămas într-adevăr ca atare). Forma *foarfecă* este, de altfel, destul de veche: în DA este ilustrată printr-un citat din Iordache Golescu („*Bărbatul fără muiere, ca* ***foarfeca*** *fără soţie [...]*", iar în TDRG – printr-un exemplu din Vlahuţă („*pasaje tăiate cu* ***foarfeca*** *din ziarele străine*"), reprodus şi în DA.

În Lombard, Gâdei (1981, II 38), *foarfece* este inclus în acelaşi tip flexionar cu elementele din fondul vechi *nume* (şi împrumuturile, adaptate după acesta, *prenume, pronume* şi *renume*), *pântece*, *spate, ţărmure* şi cu neologismele *apendice, balonzaide, codice, faringe, laringe, meninge, molete*, *pianoforte* „pian"*, portavoce*, *spadice, torace* (şi *cefalotorace*), iar la Valeria Guţu Romalo, *foarfece* este inclus în clasa paradigmatică a declinării a XI-a, care cuprinde substantive invariabile (Guţu Romalo (1968), 95, 319).

Amintesc că multe dintre substantivele citate mai sus au fost supuse unor procese întrucâtva similare celui suferit de *foarfece,* pentru a se rezolva omonimia dintre cele două numere. Astfel, *ţărmure* a rămas învechit şi regional, singura formă admisă astăzi în norma literară fiind *ţărm,* refăcut din pluralul *ţărmuri* al lui *ţărmur,* şi el învechit; *pântece* şi-a creat şi un singular *pântec* (care a fost admis în DOOM[2]); pentru *spate,* DEX[2] înregistrează şi varianta de plural *spete* (omonimă cu pluralul lui *spată*); dintre neologisme, *balonzaide* a devenit la singular *balonzaid,* singura formă recomandată de

BDD-V3898 © 2003 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:13 UTC)

DOOM (deşi etimonul german *Ballonseide* are *-e* la singular); pentru *molete,* DA înregistrează şi varianta *molet*[ix]*;* şi pentru **apendice** se întâlneşte uneori forma neliterară *apendic*.

În DEX^2, în cuprinsul articolului *foarfece* se precizează că termenul din sport, cu sensul „săritură...", are forma *foarfecă,* care se regăseşte şi în numele de plantă compus *foarfeca-bălții* (atestat în DA şi ca *foarfecul-bălții*). Pentru sintagma din domeniul economic, cu sensul „decalaj între prețuri", dintre cele două variante menționate în DEX^2, actualmente nu mai este în uz (aşa cum atestă şi dicționarele sau lucrările de specialitate) decât *foarfeca prețurilor,* nu şi *foarfecele prețurilor.*

În ce o priveşte pe Mioara Avram, aceasta acceptă limitarea formei *foarfece* (de genul neutru) pentru sensul „instrument", adăugând că „varianta feminină este admisă cu sensuri metaforice în sport şi în economia politică" (Avram (1997), 51).

Ca urmare a acestei analize, în DOOM^2 s-a renunțat la norma **foarfece** s. n., pl. *foarfece,* din DOOM, şi s-a adoptat ca normă **foarfecă** s. f., g.-d. art. *foarfecii;* pl. *foarfeci* (modificarea normei privind nu numai forma, ci şi genul).

2.1.2. Altă inovație menționată de Th. Hristea, care i se pare de asemenea „firească" (Hristea (2002), 190), este transformarea lui ***atare*** din adjectiv invariabil[x], aşa cum se indică în DOOM şi DEX^2, în adjectiv „cu două terminații", cu pluralul ***atari.***

Această modificare s-a produs, în opinia lui Th. Hristea, după modelul adjectivului *tare, tari,* considerat de autor paronim[xi] cu *atare,* precum şi prin analogie cu alte adjective care au pluralul distinct de singular, cum este cazul lui *mare, mari.*

De altfel, în limba română există relativ numeroase adjective terminate la nominativ singular în *-e* pentru ambele genuri*,* care primesc la plural desinența *-i*, de asemenea pentru ambele genuri. La cele de mai sus se pot adăuga *călare, cuminte, dulce, fierbinte, iute, limpede, rece, repede, subțire, tulbure,* vechiul *uşure, verde* ş.a. – dintre care unele prezintă şi alternanțe fonetice[xii].

Forma *atari* poate fi considerată o inovație în sensul, discutat sub **1.0.,** de abatere de la norma în vigoare, fixată de DOOM în 1982. Ea este însă mult mai veche: astfel, încă din 1907 în TDRG se indica, pentru limba modernă, pl. *atari* (exemplificat prin construcția *în atari împrejurări*), pe lângă *atare.*

În DA, în schimb, forma de plural *atari* (care va fi marcată în MDA ca învechită) era atestată, „substantivat", la Țichindeal, şi marcată ca ieşită din uz. A se vedea şi *cutarii* de la *cutare,* atestat în DA la Dosoftei, precum şi cunoscuta situație a lui *care* (şi a compuselor sale)*,* folosit multă vreme la plural şi în forma *cari(i),* marcată ca învechită în Lombard, Gâdei ((1981), II 67).

În cazul lui *atari* ar fi vorba, deci, fie de re-crearea formei în discuție, fie de reînvierea unei situații mai vechi.

În Lombard, Gâdei ((1981), II 66), sub *atare* (considerat adjectiv şi pronume demonstrativ sau adjectiv calificativ, dar tratat la pronume), forma *atari* este dată în paranteză, aşa cum sunt marcate formele mai mult sau mai puțin frecvente, însă neadmise oficial sau chiar combătute. Şi Mioara Avram menționează că, la plural, „unii recurg la o formă *atari*", deşi consideră că pronumele şi adjectivul în cauză, invariabile în gen „după normele în vigoare", „nu sunt prea folosite" la plural (Avram (1997), 180); construcția citată în TDRG este însă destul de frecventă.

Folosirea formei ***atari*** (şi, în general, a lui *atare*) aparține limbajului cult, apariția ei fiind determinată de faptul că utilizarea formei *atare* în context de plural dă impresia de

BDD-V3898 © 2003 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:13 UTC)

dezacord. Ca urmare a analizării întregii situații, am inclus în DOOM[2] forma *atari* ca singura formă de plural (masculin şi feminin) recomandată pentru **atare;** trebuie adăugat că, în consecință, la feminin, pentru genitiv-dativul singular trebuie folosită aceeaşi formă, şi nu *atare.*

2.1.3. Pentru **iregularitățile** morfologice corectate de unele inovații pozitive, Th. Hristea dă şi exemplul verbului neologic ***a continua,*** pentru care „normele literare **încă** [subl. I. V.-R.] în vigoare", recte DOOM[xiii], recomandă, la indicativ şi conjunctiv prezent persoana I singular, forma *eu (să) continu**u*.** În fapt însă, aşa cum arată şi Th. Hristea cei mai mulți vorbitori spun şi scriu" *eu (să) continu**i,*** formă considerată de autor perfect îndreptățită şi normală (Hristea (2002), 190).

Într-adevăr, aceasta din urmă este folosită curent, inclusiv de persoanele cele mai instruite, forma *eu (să) continuu* numărându-se chiar, aşa cum recunoaşte şi Mioara Avram, „printre normele gramaticale contestate explicit prin luări de poziție din partea unor oameni de cultură şi chiar a unor specialişti lingvişti" (Avram (2001a), 489).

Formă *eu (să) continui* nici nu este, de fapt, o inovație chiar atât de... nouă. Ea a fost înregistrată acum peste 60 de ani în volumul consacrat literei *C* din DA, apărut în 1940 – şi, se ştie, introducerea în dicționare este totdeauna (mult) ulterioară apariției unei forme în limbă. În DA, în afară de ordinea menționării, între cele două forme nu se face nici o deosebire privind uzul: „Ind. prez. *continuu,* **sau** [subl. I. V.-R.] *continu**iu*** [subl. I. V.-R.]; tu *continui...*" – prin scrierea *continu**iu***, conform regulilor ortografice ale vremii, rezolvându-se, însă numai grafic, omonimia dintre această formă şi cea de persoana a II-a.

Anomalia reprezentată de forma recomandată de DOOM *eu (să) continuu* constă, după Th. Hristea, în faptul că *a continua* este singurul verb românesc cu radicalul terminat în vocala *u* la care, la persoana respectivă, se ataşează desinența *-u*. Aş adăuga şi existența unei ezitări în ce priveşte pronunțarea finalei: în timp ce DOOM recomandă silabația şi, prin urmare, în acest caz, şi pronunțarea *u-u,* deci cu două vocale „pline"[xiv], alți lingvişti consideră că, fonetic, al doilea element scris *u* este de fapt aici semivocala [ŭ] (Guțu Romalo (1968), 170); nu discutăm însă aici această problemă.

În limba română literară **actuală** nu regăsim, într-adevăr, nici un alt verb cu radicalul terminat în vocala *u* la care, la persoana în discuție, să se adauge această desinență. La tipul flexionar exemplificat cu *a continua,* Valeria Guțu Romalo adaugă un „etc.", însă nu dă nici un alt exemplu (Guțu Romalo (1968), 170), şi nici în „Lista verbelor utilizate în descriere" (Guțu Romalo (1968), 332-337) nu se regăseşte vreun altul. Şi Mioara Avram afirmă că „aproape toate verbele cu infinitivul în *-ua* sunt de tipul *atenua (aciua, efectua, evalua, înşeua...),* având prezentul cu *-ez*" (Avram (2001a), 220)[xv], forma literară de la *a continua* fiind singura excepție semnalată.

Într-o fază mai veche din istoria limbii literare au existat însă mai multe verbe în *-ua* conjugate (şi) fără sufixul *-ez.* Din păcate, din indicațiile şi din citatele date în dicționare nu rezultă totdeauna care este forma de persoana I sau dacă persoana I în *-ui* corespunde (şi) unui infinitiv în *-ua* sau numai celui în *-ui.* O excepție o reprezintă verbul *a insinua,* a cărui istorie ne arată că ***a continua*** nu este singurul verb la care a apărut inovația în discuție: şi acesta*,* în varianta cu elementul inițial adaptat, ***a însinua,*** a prezentat, la un moment dat, deşi rar, **aceeaşi inovație**, DA înregistrând, alături de varianta cu sufixul *-ez,* şi pe aceea fără sufix şi cu desinența *-i: eu însinu**iu**.* Dintre verbele (inițial) în *-ua,* unele (ca *a*

BDD-V3898 © 2003 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:13 UTC)

insinua, a perpetua) s-au fixat, ulterior, la conjugarea cu sufixul *-ez,* iar altele (ca *a atribua, a constitua, a contribua, a destitua, a institua, a substitua*) ca verbe în *-ui.* În felul acesta, *a continua* a pierdut suportul celor câtorva verbe pe modelul cărora, într-o fază ceva mai veche, putuse să se sprijine.

De altfel, şi acest verb a cunoscut mai multe oscilaţii, în DA fiind înregistrate şi variante abandonate ulterior: conjugarea*,* „mai rar", cu sufixul *-ez (eu continuez)* sau folosirea, „neobişnuit", ca verb de conjugarea a IV-a, *a continui*[xvi]*,* cu sufixul *-esc (eu continuesc).*

Forma ***eu (să) continui*** a apărut, în opinia lui Th. Hristea, prin analogie cu alte verbe la care există omonimie între persoana I şi a II-a la indicativ şi conjunctiv prezent.

Adaug şi faptul că desinenţa desinenţa *-u* **[ŭ]***,* se regăseşte, în afară de acest verb, numai la **câteva „**verbe cu flexiune mai mult sau mai puţin **aberantă"** [subl. I. V.-R.], ca *a bea, a da, a lua, a scrie, a şti, a vrea* ş.a., şi, mai rar, dar numai în vorbirea neliterară, în forme ca *periu, speriu* de la verbe care în limba literară au desinenţa *-i* (Guţu Romalo (1968), 170). În schimb, desinenţa ***-i*** semivocalic [ĭ] la persoana I singular, ca în *eu (să) continui,* nu este neobişnuită, fiind „ocurentă la **toate** verbele având radical cu finală vocalică [...] şi sufix de prezent cu realizarea *-Ø* în A_1", ca *a apropia, a despuia, a încheia, a mângâia, a speria, a tăia* sau ca *a stărui, a şovăi*. De la marcarea persoanei I prin această desinenţă nu fac excepţie, dintre verbele cu radical terminat în finală vocalică, decât verbe „cu radical terminat în vocală labială nonalternantă" (Guţu Romalo (1968), 169), ca *a continua* – dar numai în forma recomandată de DOOM – sau *a lua*[xvii] – ultimul fiind însă un verb „cu radical total variabil" (Guţu Romalo (1968), 235).

Printre verbele care au putut servi ca model pentru forma *eu (să) continui*, Th. Hristea citează pe *a atribui* sau *a constitui,* cu radicalul terminat tot în *u* (care sunt însă de conjugarea a IV-a), şi care, în limba literară actuală, au persoana I şi a II-a singular identice, în *-ui: eu, tu (să) atribui, eu, tu (să) constitui.*

Într-adevăr, la verbele de conjugarea a IV-a aparţinând tipului secundar „cu tema în *i* semivocalic, nenotat la infinitiv" (Avram (2001a), 222), ca *a atribui* sau *a sui* ş.a.*,* omonimia dintre cele două persoane reprezintă în româna literară actuală regula: *eu, tu (să) sui; eu, tu (să) atribui* ş.a.[xviii]. Aceeaşi omonimie prezintă şi alt verb neologic de conjugarea a IV-a cu radicalul terminat în *u*, *a contribui,* precum şi (conform DOOM) verbe de aceeaşi conjugare din fondul vechi, cu radical terminat în vocală[xix], ca *a behăi, a birui, a se bizui, a chiui, a gâtui, a îndoi „*a plia", *a îngădui, a jupui, a mântui, a mistui, a pipăi, a scârţâi, a smiorcăi, a stărui, a ţâţâi* ş.a. La acestea se pot adăuga verbele pentru care DOOM recomandă două variante, fără sau cu sufixul *-esc* (care permite diferenţierea primelor două persoane), într-o ordine de preferinţă diferită de la caz la caz: *a dăinui, a dibui, a forfăi, a se lăfăi, a miorcăi, a se mocăi, a molfăi, a stărui, a şovăi, a ţârâi, a zurui*[xx]. Chiar un verb ca *a trebui,* impersonal în limba literară, are, rar, variante personale care prezintă omonimia în cauză: *eu, tu trebui.* Mai multe verbe susceptibile de astfel de oscilaţii – pentru unele dintre care DEX^2 înregistrează şi variante cu omonimie neadmise de DOOM – au făcut obiectul anchetei Biancăi Croitor, care a constatat „tendinţa de restrângere a utilizării formelor slabe" (cu sufix), deci fără omonimia în discuţie, „în favoarea celor tari" (fără sufix), deci cu omonimie. Autoarea consemnează şi faptul că „au primit destul de multe răspunsuri" chiar formele fără sufix, neincluse în DOOM, de la verbe ca *a bănui, a biciui, a se buhăi, a chinui*, pentru a nu mai vorbi de răsturnarea (cu o diferenţă numerică uneori spectaculoasă) ordinii de preferinţă între cele două variante (la

BDD-V3898 © 2003 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:13 UTC)

verbe ca *a boncăi, a dăinui, a forfăi, a se lăfăi, a miorcăi, a zurui*) sau de atestarea unei mari discrepanţe între formele cu omonimie şi cele fără omonimie în favoarea celor dintâi (ca la *a mocăi, a molfăi, a ţârâi*) (Croitor (2002), 71, 72).

Pentru a explica apariţia formei ***eu (să) continui,*** Th. Hristea invocă, de asemenea, modelul verbului din fondul vechi *a tăia* (tot de conjugarea I, dar cu radicalul terminat în *ĭ*), care prezintă aceeaşi omonimie: *eu, tu (să) tai.* Această omonimie de regăseşte la verbele de conjugarea I aparţinând tipului secundar „cu tema în *i* semivocalic, notat sau nu *(tăia, apropia),* sau în consoană palatală (*a deochea)*" (Avram (2001a), 221)[xxi], ca şi la alte verbe cu radical terminat în vocală (Guţu Romalo (1968), 171), ca *a descheia, a descuia*, *a despuia, a încheia, a încuia, a întârzia, a mângâia, a mânia, a peria, a sfâşia, a speria, a ţuguia, a zgâria* ş.a.

Cercetarea istoriei limbii literare arată că, la majoritatea verbelor din această categorie, norma a optat pentru omonimia dintre cele două persoane în ciuda faptului că ele au avut în limba mai veche sau continuă să aibă şi astăzi, regional, variante în care cele două persoane sunt distincte. Astfel, la unele verbe de conjugarea I cu tema în *ĭ „*se întâlnesc uneori variante neliterare [...] la persoana I sg., unde apare desinenţa *-u,* în special după *i* vocalic: *apropiu, speriu* (în loc de *apropii, sperii*), rar şi la verbe ca *a tăia* (reg. *tau* în loc de *tai*)" (Avram (2001a), 221); cf. şi forma din vorbirea neliterară *periu* (Guţu Romalo (1968), 170) sau reg. *spau,* înregistrat în DLR, în loc de *sperii*.

La verbe la care DOOM recomandă ambele variante, cu preferinţă pentru forma tare (fără sufix), deci cu omonimie (ca la *a înfoia*) sau slabă (cu sufix), deci fără omonimie (ca la *a scălâmbăia*), ancheta Blancăi Croitor a evidenţiat o discrepanţă numerică foarte mare între cele două forme în favoarea celei fără sufix, deci cu omonimie (Croitor (2002), 72, 73).

Numărul verbelor la care norma recomandă forme omonime la persoanele I şi a II-a la indicativ şi conjunctiv prezent, apreciat de Th. Hristea la cca 20, depăşeşte astfel 30; la acestea se adaugă peste 10 verbe la care norma recomandă acest tip de flexiune ca preferat sau cel puţin ca a doua variantă literară liberă, alături de flexiunea fără omonimie (cu sufix), făcând să urce numărul total al acestor verbe la peste 40.

Toate acestea dovedesc că omonimia în cauză este foarte bine tolerată, putând fi rezolvată, când este necesar, prin exprimarea pronumelui personal subiect[xxii], şi susţin, prin analogie, forma ***eu, tu (să) continui.***

Ca urmare a analizării întregii situaţii – foarte complexe, după cum se vede –, am ajuns la concluzia că latura pozitivă a inovaţiei în discuţie (înlocuirea unei forme izolate) precumpăneşte asupra celei care ar putea fi considerată negativă (crearea unei omonimii), percepţia majorităţii vorbitorilor instruiţi asupra acestei inovaţii fiindu-i favorabilă (v. mai sus **1.1.3.**).

În consecinţă, în DOOM^2 am optat pentru a recomanda la verbul **a continua** ind. şi conj. prez. 1, 2 sg. *(eu, tu) (să) continui* – opţiune care coincide în mod fericit cu previziunea lui Th. Hristea.

2.2.1. Desigur, multe dintre inovaţiile negative discutate de Th. Hristea depăşesc domeniul propriu unui dicţionar de tipul DOOM-ului. Totuşi, în DOOM^2 s-a considerat că trebuie avute în vedere, în mult mai mare măsură decât în prima ediţie, şi unele aspecte de ordin **lexical** şi **stilistic/sociolingvistic,** menite să contribuie la acea „profilaxie lingvistică" recomandată, pe drept cuvânt, de Th. Hristea alături de aşa-zisa **terapie lingvistică.**

BDD-V3898 © 2003 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:13 UTC)

Astfel, s-au sporit precizările de sens pentru prevenirea posibilelor confuzii **paronimice,** inclusiv dintre membrii unor perechi citate în articolul său, ca ***a apropia – a-şi apropria, contoar***[xxiii] ***– contor, a enerva – a inerva, familial – familiar, geantă – jantă, a gera, gerant – a gira, girant, a infecta – a infesta, miner – minier, or – ori, petrolifer – petrolier*** etc.

S-a semnalat, de asemenea, după caz, la cuvinte care figurau în prima ediție a DOOM-ului fără nici o precizare privind uzul, caracterul lor **familiar**, **argotic** sau **popular** (inclusiv la cuvintele citate de Th. Hristea ***bâzdâc, gagiu, kil, mişto, nasol, nădrag***), pentru a se atrage atenția asupra faptului că ele nu trebuie folosite în exprimarea literară, iar cuvinte ca ***bulan*** sau ***naşpa*** nu au fost admise în dicționar.

S-a inclus de asemenea un număr sporit de „**frazeologisme”**, mai ales **străine,** inclusiv **latineşti**, printre care şi unele dintre cele citate de Th. Hristea ca fiind folosite deformat, precum ***à la longue, commedia dell'arte, da capo al fine, ex cathedra***[xxiv]***, in memoriam*** ş.a.

În ceea ce priveşte formarea cuvintelor, derivatele cu sufixul abstract *-itate* greşit formate sau rare, calchiate după alte limbi, precum cele citate de Th. Hristea ***adresabilitate, catifelozitate, conflictualitate, confortabilitate, conjugalitate, emoționalitate, evoluționizitate, excentritate, exigențialitate, fabricitate, împreunătate, pământitate, profitabilitate, prudențialitate, simțietate, specificacitate, supraponderabilitate, supraponderalitate, timbralitate, tiroiditate, vamalitate*** (Hristea (2002), p. 188-189) nu au fost, firește, acceptate în DOOM[2].

Un astfel de dicționar nu poate însă pune în gardă pe vorbitori cu privire la derivate corect formate, dar folosite uneori cu sensuri sau în sintagme improprii (ca ***promovabilitate*** – neînregistrat în DOOM, nici în DEX[2,] dar acceptat în DOOM[2])[xxv], la utilizarea incorectă, sub diverse aspecte, a unor cuvinte precum ***a servi, temperatură, tensiune*****,** la riscurile de pleonasme etc.

2.2.2. Dintre inovațiile negative izolate discutate pe larg de Th. Hristea în articolul citat (Hristea (2002), 192), mă opresc asupra numeroaselor pronunțări ale cuvântului ***rugbi,*** problemă pe care autorul o menționase şi cu alt prilej (Hristea (1998), 155).

Din faptul că în DOOM la acest cuvânt nu se indică pronunțarea se deduce că „norma ortoepică în vigoare” este să se rostească aşa cum se scrie, deşi Th. Hristea consideră că această formă „este foarte rar auzită”. La cele nu mai puțin de opt pronunțări citate de autor aici se poate adăuga şi o **a noua,** [răgbi], care este singura indicată în DN[4]. Numărul extrem de mare de variante de pronunțare arată că acest cuvânt este departe de a fi adaptat, cum îl consideră Mioara Avram (Avram (2001a), 189) – altfel decât cel mult pe hârtie.

Pentru etimologie, DEX[2], Hristea ((1998), 155) şi DN[4] trimit, chiar dacă nu în aceeaşi ordine, atât la termenul englez, cât şi la cel francez (ultimul – împrumutat din engleză, unde provine din numele oraşului *Rugby,* locul de origine al acestui joc), ambele scrise *rugby*. Cuvîntul francez nu putea servi însă ca sursă pentru **pronunțarea** cuvântului românesc, fiind rostit [rügbi] – pronunțare care nu se regăseşte în româneşte sub raportul **locului accentului** (care în franceză cade, ca întotdeauna, **pe finală**), iar în ceea ce priveşte vocala din interior, doar în încercările de a-l reda aproximativ pe [ü], inexistent în româneşte şi greu de pronunțat pentru majoritatea românofonilor, prin [uĭ], fără însă ca nepronunțarea lui *g* să se justifice.

BDD-V3898 © 2003 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:13 UTC)

Nu ştiu în ce măsură, în cazul numeroaselor pronunţări ale acestui cuvânt – unele destul de rare –, este vorba propriu-zis de inovaţii. Cred că ele denotă mai degrabă deruta utilizatorilor, care intuiesc că este vorba de un cuvânt străin şi că scrierea lui cu *-i* şi pronunţarea lui [rugbi] sunt „incorecte", nefiind cele originare. „Oamenii de sport" nepreaavând, din păcate, obişnuinţa de a consulta dicţionarele, ignoră probabil faptul că scrierea *rugbi* şi pronunţarea [rugbi] sunt cele recomandate de DOOM – sau îl desconsideră – şi încearcă instinctiv să găsească soluţii, în condiţiile în care nu cunosc, adesea, pronunţarea exactă a cuvântului în limba/limbile de origine, dar ştiu, vag, că litera *u* are, în aceasta/acestea, rostiri diferite de cea din româneşte, pe care se străduiesc să le imite după posibilităţi.

În fond, într-un anume sens, înseşi grafia *rugbi* (cu *-i* în loc de *–y*) şi pronunţarea [rugbi] reprezintă „inovaţii" – „negative" în sensul neconformităţii cu etimonul şi „pozitive" în sensul încercării de adaptare la normele generale de scriere a limbii române şi de pronunţare conformă cu grafia.

Împărtăşesc părerea lui Th. Hristea după care problema, deşi pare minoră, „ar trebui privită cu mai multă seriozitate în presa noastră audiovizuală", în sensul respectării, în principiu, a formelor fixate prin lucrările normative. Sunt însă de părere că nu „oamenii de sport" – dintre care unii mai curând „nu cunosc" norma decât „nu sunt de acord" cu ea – sunt cei care ar trebui „să se fixeze asupra altei pronunţări pe care s-o impună, eventual, în limbă şi astfel să fim obligaţi să renunţăm la actuala normă ortografică şi ortoepică". Consider că, şi aici, norma trebuie s-o fixeze „legiuitorii" în materie, ţinând seama, evident, şi de uzul... specialiştilor în domeniu.

În ce ne priveşte, am admis în DOOM[2], după o îndelungată chibzuinţă, alături de forma adaptată, scrisă ***rugbi*** şi pronunţată [rugbi], cum recomanda DOOM, şi o a doua variantă literară liberă, scrisă ***rugby*** şi pronunţată ca în engleză, [ragbi], în conformitate cu tendinţa generală actuală de reetimologizare, mai ales a împrumuturilor anglo-americane, marcând-o ca anglicism[xxvi]: **rugbi/**(angl.) **rugby** [pron. *ragbi*] s. n.[xxvii]

De altfel, cred că problema scrierii şi a pronunţării împrumuturilor mai mult sau mai puţin recente, care se află încă în curs de adaptare, constituie un aspect mai special al chestiunii aici în discuţie, diferit în parte de problema opţiunii pentru o variantă sau alta în cazul normării cuvintelor din fondul tradiţional.

2.2.3. Există, trebuie să recunoaştem, fatalmente, şi puţine, sperăm, situaţii în care opţiunile noastre – poate adecvate, poate mai puţin fericite – diferă de cele ale lui Th. Hristea. Astfel, dacă, pentru majoritatea exemplelor de accentuare a unor neologisme, citate de autor în acelaşi articol, suntem de acord cu acesta, am admis totuşi în DOOM[2] unele accentuări incriminate acolo. Este cazul de pildă, al substantivului ***avarie,*** care, indiferent dacă ne convine sau nu, vorba lui Th. Hristea, este pronunţat actualmente (chiar de către cunoscătorii etimonului lui francez) [avarie**],** desigur prin analogie cu numeroasele substantive în *'-ie,* accentuarea [avarie**]** fiind, în general, abandonată, chiar de către majoritatea vorbitorilor celor mai instruiţi, în ciuda suportului ei în istoria limbii şi în etimologie[xxviii]. De altfel, aceasta este şi forma unică adoptată de DEX[2] încă din 1996.

În DOOM[2] am admis de asemenea pentru ***colaps*** accentuarea [colap**s]** (înregistrată ca variantă în DEX[2]), care s-a răspândit o dată cu migrarea cuvântului din terminologia

BDD-V3898 © 2003 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:13 UTC)

medicală în vorbirea curentă, unde are o folosire metaforică uzuală, iar pentru ***prolaps,*** şi varianta accentuală [prolaps], alături de [prolaps]**.**

3. Desigur că unele din recomandările DOOM^2 violentează deprinderi înrădăcinate de cel puţin două decenii şi riscă să şocheze. Ceea ce am urmărit a fost să asigurăm o mai mare coerenţă şi accesibilitate aplicării normelor limbii române, care să permită o mai bună respectare a lor, şi să reducem pe cât posibil decalajul dintre norma codificată, rămasă în parte literă moartă, şi uzul real al românilor instruiţi din generaţia medie.

Multe din problemele rămase încă în suspensie ar necesita studii speciale exhaustive. Pentru ediţia a III-a a DOOM-ului, care este deja în lucru, vom fi, desigur, obligaţi să modificăm şi alte norme din DOOM, în urma analizei seturilor de probleme şi a categoriilor de cuvinte care, în lipsa unor studii complete, nu au putut fi normate riguros în DOOM^2. Pentru că, parafrazând cuvintele lui Th. Hristea, indiferent dacă ne convine sau nu, va veni în curând vremea să renunţăm la acele norme care se dovedesc depăşite de realitatea limbii, încercarea de a le menţine din motive ce ţin de etimologie sau de istoria mai veche a limbii fiind fără rost. Prezentele „dezvăluiri" din „culisele" DOOM^2 arată, credem, cât de laborioasă este pregătirea unui astfel de dicţionar, care presupune extrem de multe verificări înainte de luarea unor decizii care implică o atât de mare răspundere.

Hristea (1998) = Hristea, Theodor, *Limba română. Teste rezolvate, texte de analizat şi un glosar de neologisme. În sprijinul celor care (se) pregătesc pentru ADMITEREA ÎN ÎNVĂŢĂMÂNTUL SUPERIOR, pentru OLIMPIADE şi BACALAUREAT,* Bucureşti. Editura Petrion

Hristea (2002) = Hristea, Theodor, *Inovaţii lingvistice negative în limba română contemporană*, în *Aspecte ale dinamicii limbii române actuale,* Editura Universităţi din Bucureşti, p. 185-204

Legea Academiei = *Lege privind organizarea şi funcţionarea Academiei Române* nr. 752 din 27 decembrie 2001, în *Monitorul oficial al României*, partea I, nr. 843, 28 decembrie 2001

Lombard, Gâdei (1981) = Lombard, Alf, Gâdei, Constantin, *Dictionnaire morphologique de la langue roumaine,* Lund-Bucureşti, Gleerup-Editura Academiei

MDA = Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan", *Micul dicţionar academic,* Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, vol. I-II, 2001-2002

Petit Robert (2002) = *Le nouveau Petit Robert. Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française.* Nouvelle édition du *Petit Robert* de Paul Robert. Texte remanié et amplifié sous la direction de Josette Rey-Debove et Alain Rey, Paris, Dictionnaires Le Robert

TDRG = Tiktin, H., *Dicţionar român-german. Rumänisch-deutsches Wörterbuch,* Bucureşti, Staatsdruckerei, 1903-1912

Vintilă-Rădulescu (2002) = Vintilă-Rădulescu, Ioana, *Pentru o nouă ediţie a* Dicţionarului ortografic, ortoepic şi morfologic al limbii române *(DOOM),* în *Actele colocviului catedrei de limba română. 22-23 noiembrie 2001. Perspective actuale în studiul limbii române,* Editura Universităţii din Bucureşti, p. 261-272

BDD-V3898 © 2003 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:13 UTC)

Vintilă-Rădulescu (2003) = Vintilă-Rădulescu, Ioana, *Ediția a II-a a* Dicționarului ortografic, ortoepic şi morfologic al limbii române *(DOOM[2]),* în *Limba şi literatura română* 32 (2003), 2, p. 3-6

Zingarelli (1999) = Zingarelli, Nicola, *Vocabolario della lingua italiana.* Dodicesima edizione minore, Bologna, Zanichelli

LA II-ÈME ÉDITION DU *DOOM* ET LES INNOVATIONS DU ROUMAIN CONTEMPORAIN

(Résumé)

L'auteur discute quelques-unes des modifications ponctuelles de la norme littéraire qui ont été opérées dans la seconde édition du DOOM – Dictionnaire d'orthographe, d'orthoépie et de morphologie du roumain – (DOOM[2]), en les confrontant aux suggestions d'ordre théorique, accompagnées d'exemples, offertes par Theodor Hristea dans un article récent portant sur certaines innovations du roumain contemporain. Elle constate avec satisfaction la coïncidence, dans la plupart des cas, des options du DOOM[2] avec celles de l'auteur de l'article mentionné.

---

[i] Cu privire la DOOM[2] v. şi Vintilă-Rădulescu (2002), (2003).

[ii] Raportul dintre *corectitudin*e şi *greşeală* este discutat pe larg, după cum se ştie, în cunoscuta lucrare cu acest titlu a Valeriei Guțu Romalo (Guțu Romalo (1972, 2000).

[iii] Chiar dacă pronunțarea este mai sensibilă decât celelalte aspecte ale limbii la influența deprinderilor dialectale, nu este mai puțin adevărat că intelectualii din aceeaşi generație dar din alte părți ale țării folosesc, sub influența varietăților regionale sau a limbilor cu care sunt mai familiarizați, şi variante lexicale, forme flexionare sau construcții care nu sunt neapărat „greşeli", dar care constituie arhaisme, regionalisme sau împrumuturi neadmise de norma limbii române literare moderne – care este în esență supraregională, ca orice normă literară la nivel național.

[iv] Un exemplu de anchetă având ca obiect raportul dintre norma codificată şi uzul literar efectiv îl oferă cercetarea efectuată de Blanca Croitor cu privire la tendințele actuale ale vorbitorilor limbii române literare în folosirea unor forme verbale considerate de DOOM variante literare libere (Croitor (2002)) – cercetare ale cărei rezultate ne-au fost de folos în definitivarea unor opțiuni ale DOOM[2]. Asemenea anchete ar trebui să aibă în vedere, aşa cum a procedat în câteva cazuri şi autoarea citată, nu numai formele incluse în DOOM ca variante literare libere, ci şi alte variante, neadmise de DOOM, dar care se întâlnesc, unele foarte frecvent, în limba literară actuală.

[v] Pentru a se atrage atenția utilizatorilor asupra modificărilor de normă din DOOM[2] în raport cu DOOM, toate cuvintele în această situație sunt precedate în dicționar de semnul exclamării.

[vi] La greşelile citate de Th. Hristea aş adăuga-o pe aceea a unei moderatoare TV, fostă purtătoare de cuvânt a guvernului şi poetă, care a „explicat" telespectatorilor că ***echinocțiu*** înseamnă... metoda de schimbare a orei oficiale!

[vii] Reluarea, în ultima vreme, a discuțiilor pro şi contra în această problemă mi se pare lipsită de răspundere, după ce hotărârea se aplică, cel puțin în învățământ, deja de un deceniu: nu cred că putem să ne jucăm, schimbând atât de des o regulă generală, în condițiile în care dorim să înlocuim arbitrarul şi bunul plac cu respectarea regulilor de exprimare corectă şi, în general, a legii.

[viii] La cele două diminutive citate de Th. Hristea putem adăuga acelea, mai rare, înregistrate, printre altele, în TDRG, *forfecea* – cu varianta, menționată de Mioara Avram, *forfecică* (Avram (2001a), 126) –, *forfecel, forfecărel, forfecăraş,* neincluse în DOOM şi DEX[2].

[ix] *Molete/molet* "tumoare pe glezna cailor", considerat în DEX derivat pe teren românesc de la *moale,* mi se pare mai probabil un împrumut din fr. *mollet* "pulpa piciorului" (aşa cum consideră DN[4]), poate prin izolare dintr-o sintagmă cu un adjectiv care preciza că este vorba despre o parte a piciorului bolnavă.

[x] Forma *atare* (considerată de Mioara Avram pronume demonstrativ de calificare) se foloseşte şi în ceea ce autoarea numeşte „îmbinarea" *ca atare,* dintr-un exemplu ca *Nu interesează povestea ca atare...* Această îmbinare, pe care autoarea nu o califică în termeni gramaticali (Avram (1997), 180), este aici locuțiune adjectivală. În alte situații, autoarea o consideră „locuțiune adverbială mai curând decât conjuncțională" (Avram (1997), 286) sau ca făcând parte din seria de „elemente specific conclusive aflate la limita dintre conjuncții şi adverbe" (Avram (1997), 415) – mai exact, în cazul de față, dintre locuțiuni conjuncționale şi

BDD-V3898 © 2003 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:13 UTC)

locuțiuni adverbiale. „Îmbinarea" nu apare... ca atare în DOOM, iar în DEX[2] este considerată locuțiune conjuncțională; în DOOM[2] ea este caracterizată drept locuțiune adjectivală și adverbială.

[xi] Se consideră că *atare* și *tare* se înrudesc, primul provenind din lat. ECCUM-TALEM, iar al doilea, probabil, din lat. TALEM, însă nu cred că există riscul de confuzie paronimică între ele.

[xii] Există și unele adjective în *-e* cu pluralul identic cu singularul, dar multe dintre ele reprezintă situații speciale: *ferice* este învechit; *cogeamite* și *coșcogeamite,* populare și familiare, sunt împrumuturi izolate; unele sunt compuse în care se recunosc încă elementele componente (*cumsecade, nepereche*), dintre acestea unele fiind calcuri *(aparte, pursânge);* altele provin din adverbe, ca învechitul *asemene;* unele sunt neologisme ieșite din uz *(competinte, pedinte);* în fine, în această categorie intră și mai multe neologisme de tipul *atroce* etc.

[xiii] Și Mioara Avram afirmă că „la verbul *a continua* – conjugat fără *-ez* – forma literară de 1 sg. este *continuu* (nu *continui*), diferită de 2 sg. *continui*" (Avram (2001a), 220).

[xiv] Silabația *-u-u* este recomandată de DOOM și la cele câteva adjective de tipul lui *continuu,* omonim cu forma verbală în discuție.

[xv] Din această categorie, foarte bine reprezentată numeric, fac parte și verbele *a accentua, a depolua, a dezavua, a dilua, a diminua, a eșua, a evacua, a evolua*, *a extenua*, *a infatua, a insinua, a involua*, *a obstrua, a perpetua, a polua, a prostitua, a reevalua, a situa, a statua, a subevalua, a supraevalua*, *a tatua.* Din grupul verbelor (unele rare) cu radicalul terminat grafic în *u,* dar fonetic în semivocala [ŭ] și care au prezentul în *-ez* fac parte și *a deșeua*, *a împiua, a înzăua* (rar folosit la forma care ne interesează, absent din DOOM și DEX[2], unde este înregistrat numai participiul lui adjectivizat), *a înziua, a piua,* precum și alte câteva verbe învechite și regionale, ca *a îmânua* "a înmâna", *a roua* "a roura" ș.a.

[xvi] Și pentru alte verbe actualmente de conjugarea I cu infinitivul în *-ua* (și prezentul cu *-ez)* au existat variante de conjugarea a IV-a (*a aciui, a diminui, a efectui, a insinui, a obstrui, a piui* „a da la piuă"*, a prostitui, a statui* ș.a.), care nu au fost nici ele acceptate de normă.

[xvii] Precum și *a prelua, a relua* și glumețul *a furlua* al lui Creangă.

[xviii] Într-o fază mai veche sau regional, aceste verbe, ca și altele asemănătoare, au cunoscut și ele o anumită instabilitate, concretizată în oscilații în ce privește apartenența la conjugarea I sau a IV-a sau/și tipul de conjugare cu/fără sufix. Astfel, potrivit DA, *a atribui* se conjuga și cu sufixul *-esc (atribuĭu* și *atribuiesc*) și avea, cum am văzut, și varianta *a atribua*; pentru *a constitui,* DA înregistra și conjugarea cu sufix *(constituiesc),* și cea fără sufix (*constituiu*), și, cum am arătat, varianta *a constitua,* conjugată și cu sufixul *-ez;* pentru *a sui,* DLR înregistrează și varianta *a suia.*

[xix] Unele din aceste verbe nu se folosesc însă deloc sau se utilizează numai rar la primele două persoane.

[xx] La verbe ca *a bănui, a biciui, a (se) buhăi, a cheltui, a chibzui, a chinui, a făgădui, a instrui, a îndoi* "a dubla; a avea îndoială", *a (se) strădui, a tăgădui*, DOOM recomandă numai forme cu sufixul *-esc,* deci fără omonimia în discuție.

[xxi] Și *a veghea* (aparținând actualmente tipului cu prefixul *-ez*) a avut o variantă cu omonimie *eu, tu veghi*.

[xxii] De altfel, flexiunea verbală suportă foarte bine și alte omonimii, precum, la anumite verbe, aceea dintre persoana a III-a singular și plural *(el/ei acoperă, apropie, cântă, coboară, contribuie, lucrează, omoară, suferă, suie)* sau dintre persoana I singular și a III-a plural *(eu/ei beau, dau, fug, grăiesc, hotărăsc, iau, merg, pot, povestesc, prind, stau, sunt, știu, umplu, văd, vin)* (Guțu Romalo (1968), 172-173).

[xxiii] Cuvântul *contoar,* absent din DOOM, a fost introdus în DOOM[2], printre altele, și pentru că a fost discutat și cu alt prilej de Th. Hristea – care s-a ocupat mai în detaliu și de alte exemple dintre cele reproduse mai sus (Hristea (1998), 148) – și a fost însoțit de indicarea sensului, care a fost precizat și la *contor*. Amintesc că toate cuvintele nou introduse în DOOM[2] în raport cu DOOM sunt precedate de un asterisc.

[xxiv] Accentul este indicat în DOOM[2] prin sublinierea vocalei în cauză.

[xxv] Dintre derivatele în *-itate* corect formate, dar uneori greșit utilizate, citate de Th. Hristea, unele existau încă în DOOM, ca ***funcționalitate, obligativitate, periculozitate, respectabilitate*** **sau** ***tehnicitate*****,** și au fost, evident, păstrate și în DOOM[2], la ultimul adăugându-se însă aici precizarea *(rar).*

[xxvi] Precizez că mențiunile de tipul *anglicism, hispanism, italienism* etc., introduse în DOOM[2] la unele cuvinte, nu trebuie interpretate ca privind în sens strict **etimologia** cuvântului, ci ca **indicații de uz,** semnalând statutul de elemente străine, încă neadaptate sau numai parțial adaptate la limba română, al unor asemenea cuvinte. Se știe că mai ales neologismele au adesea în românește o etimologie multiplă, pe care

BDD-V3898 © 2003 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:13 UTC)

nu era cazul ca un dicționar ca DOOM[2] să o reflecte. În ce privește **falsele** anglicisme ș.a.m.d., cred că, în măsura în care sunt formate, de exemplu, din elemente de origine (chiar îndepărtată) engleză și sunt pronunțate ca atare, din punctul de vedere al uzului și al „aurei" care le caracterizează, ele sunt percepute și deci pot fi caracterizate ca „anglicisme" în acest sens special al termenului.

[xxvii] În schimb pentru **rugbist,** inexistent în engleză și în franceză (în ultima corespunzându-i *rugbyman,* fals anglicism, și *joueur de rugby*) și derivat în limba română, am indicat numai grafia și pronunțarea (subînțeleasă, deci identică cu grafia) din DOOM.

[xxviii] De altfel, în normă este acceptat faptul că sensul cuvântului românesc *avarie* a evoluat față de cel din franceză, devenind mult mai general – „stricăciune, deteriorare (însemnată) suferită de o navă, **de o mașină, de o construcție** etc." (DEX[2], s. v.) –, decât în franceză, unde este limitat la acela de „dommage survenu à un **navirre** ou aux **marchandises qu'il transporte**", „dommage survenu **au cours d'un transport terrestre ou aérien**" (*Petit Robert* (2002), *s.v.*). Corespondentul italian, în schimb, are și sensul „guasto mecanico" (Zingarelli (1999), *s.v.*), la fel ca în română.

Bibliografie

Avram (1997) = Avram, Mioara, *Gramatica pentru toți.* Ediția a II-a revăzută și adăugită, București, Editura Humanitas

Avram (2001a) = Avram, Mioara, *Cuvintele limbii române între corect și incorect,* București-Chișinău, Editura Cartier

Avram (2001b) = Avram, Mioara, *ortoepie (pronunțare literară/exemplară)*, în *Enciclopedia limbii române*, București, Editura Univers Enciclopedic

DA = Academia Română, *Dicționarul limbii române,* București, 1913-1940

DEX[2] = Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan", *Dicționarul explicativ al limbii române,* ediția a II-a, București, Editura Univers Enciclopedic, 1996

DLR = Academia Republicii Populare Române, *Dicționarul limbii române,* București, Editura Academiei, 1965-

DN[4] = Marcu, Florin, *Noul dicționar de neologisme,* București, Editura Academiei Române, 1997

DOOM = Academia Republicii Socialiste România, Institutul de Lingvistică, *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române. DOOM,* București, Editura Academiei, 1982

DOOM[2] = Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan-Al. Rosetti", *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române,* ediția a II-a, DOOM[2], București, Editura Univers Enciclopedic, 2003 (sub tipar)

Guțu Romalo (1968) = Guțu Romalo, Valeria, *Morfologie structurală a limbii române (substantiv, adjectiv, verb),* București, Editura Academiei

Hotărârea Academiei (1993) = *Hotărârea Adunării generale a Academiei Române, din 17 februarie 1993, privind revenirea la „â" și „sunt" în grafia limbii române,* în *Monitorul oficial al României*, partea I, nr. 51, 8 martie 1993

BDD-V3898 © 2003 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:13 UTC)